TOLUNAY, A., 1989., Sosyal Ormancılık Üzerine Düşünceler ve Öneriler, Orman Mühendisliği Dergisi, Ağustos 1989, Yıl: 26, Sayı:8, Ankara, Türkiye.

SOSYAL ORMANCILIK ÜZERİNE DÜŞÜNCELER VE ÖNERİLER

Ahmet TOLUNAY[1]
Orm. Yük. Müh.

Literatür taramalarından elde edebildiğim bilgilere göre "SOSYAL ORMANCILIK" deyimi ormancılık kamuoyuna Sayın Abdurrahman SAĞKAYA tarafından 1986 yılı Haziran ayında Orman Mühendisiliği dergisinde yayınlanan ve yine bu deyim başlığı adı altında çıkan yazılarıyla girdi. (SAĞKAYA, 1986 a)

Yine orman Mühendisliği Dergisinin müteakip sayılarında çıkan yazılarıyla Sayın SAĞKAYA "SOSYAL ORMANCILIK" kavramını irdeledi ve işledi. Terim olarak ormancılık terminolojisinde yaptığım taramalarda salt "SOSYAL ORMANCILIK" adı altında bir terime rastlayamadım. Yani bir ölçüde "SOSYAL ORMANCILIK" terimi ormancılık termilojisine Sayın SAĞKAYA'nın anılan yazılarıyla girmiş oluyor.

Sayın SAĞKAYA "SOSYAL ORMANCILIK" başlığı adı altında yayınlanan ilk makalelerinde şu konulardan bahsediyordu: "Orman Köylüsüne yönelik tedbirlerin Türkiye Ormancılık Politikası içinde yer almadığını; ormancılık politikalarında ormanın ekolojik bir bütün olarak tarif edildiği, bu tariflerin içerisine ağaçların, kuşların, hayvanların alındığı, fakat insan unsurunun dışlandığını, halka rağmen ormancılık Türkiye Ormancılık Politikasının özeti olduğunu; "SOSYAL ORMANCILIK" kavramının çok zor olan karşılıklı ihtiyaçları karşılamak ve tarafları memnun etmek için bu işe inanmış orman köylüsü ile orman yönetimi arasında içten gelen bir evlilik olduğunu; Türkiye Ormancılık çalışmalarında hem orman yönetimini hemde orman köylüsünü tatmin edecek Sosyal Ormancılık projelerinin uygulanması gerektiğini sosyal Ormancılık uygulamaları ile yönetim desteğinde orman köylüsü tarafından ve orman köylüsü için devamlı bir orman kaynağının yaratılacağını, projelerin uygulanması esnasında bütün orman köylüsünün fert olarak veya kuruluşun bir üyesi olarak bütün ormancılık faaliyetlerine katılacağını, bu projelerin doğuracağı kaynakların ilk önce bölge halkının ve ekonomisinin ihtiyaçlarının (yakacak odun, hayvan yemi, kereste vs.) karşılayacağını işletme ve yönetimi uzun vadede halka vererek özel ormancılığa geçişi sağlayacağını ormanların tahribatını durdurmanın yolunun ormanların devletin malı görünümünden çıkararak köylününde faydalandığı ve hissedarı olduğu bir orman yapısı haline dönüştürülmesi gerekir" Diyordu (SAĞKAYA, 1986 a)

Sayın SAĞKAYA hemen bu yazının müteakibinde yayınlanan başka bir makalesinde Hindistan Ormancılığından örnekler veriyor ve konuyu şu şekilde geliştiriyordu: "Hindistan, Nepal, Güney Kore ve Malezya gibi Asya ülkelerinin ormancılığının Türkiye Ormancılığı ile benzer nitelikler taşıdığını; bu ülkelerin ormancılık politikalarında yaptıkları değişiklerle sosyal ormancılık uygulamalarına yer verdiklerini ve başarı kazandıklarını vurguluyor, Türkiye'ninde bu yönde çalışmalar yapması gerekli oldunu" ifade ediyordi. (SAĞKAYA, 1986 b)

Yine Sayın SAĞKAYA "Ormancılıkta Politika Değişikliği" adı altındaki makaleleriyle şu konulardan bahsediyordi: "Türkiye Ormancılık mevzuatının ve uygulamalarında hata olduğunu; 1945 yılında çıkan 4785 sayılı kanunla ormanların devletleştirilmesinin zarar getirdiğini ve orman tahribatını arttırdığını ifade ediyor; Türkiye Ormancılığının teknik unsuruna sosyal unsurunda dahil edilmesi gerektiğini; bunun için yeni ormancılık politikalarının uygulama alanına sokulmasının büyük önem taşıdını; orman köylüsünün otlatma ihtiyacını, baz alan bir ağaçlandırma politikanın izlenmesi gerektiğini" ortaya koyuyordu. (SAĞKAYA, 1986 c)

"Dünya Ormancılığında Neler Oluyor?" başlıklı makalelerinde ise Sayın SAĞKAYA şu konularda bahsediyordu:" Özellikle Nepale değiniyor son 30 yıl içinde Nepal ormancılığında yapılan kanun ve politika değişikliği ve FAO, UNDP ve Dünya Bankası kredileriyle sosyal ormancılık projelerinin uygulandığını;. uygulamaların sadece Nepal'da değil birçok Asya Ülkesinde özellikle Güney Kore, Hidistan Malezya, Endonezya gibi ülkelerde yayınlandığını; bu projeler ile orman halk ilişkilerinin iyi bir seviyeye çıkarıldığını ve aynı zamanda büyük alanların ağaçlandırılarak halkın yönetimi ve korunması altına sokulduğu belirticek. Tür Ormancısının gerçete 1970 yılında kurulan "OR-KÖY" teşkilatı ile olaya sosyo-ekonomik yaklaşım getirdiğini ve bu yolla ormancılık problemlerinin çözülmek istediğini, ancak bu konuda stratejik hataların yapıldığını, OR-

(1) 1985 İ.Ü. Orman Fakültesi
1987 İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü

KÖY'ün dar bütçe imkanları ile bir kaç bölgede yoğun çalışma ve proje uygulama yerine, çok geniş alanlarda çalışmalara gittiğini, az para ile çok iş yapma isteğinin hiç bir sonuç getirmediğini; bu nedenle ortaya konamayan başarılı uygulamaların meslektaşlarımız arasında "Ormancılıkta Sosyal Yaklaşım" ın yaygınlaştırılmasını sağlama imkanında bizleri mahrum ettiğini: Türk ormancısının politikasını ve çalışmalarını rasyonel hale sokarak, gelenekçikten ve tutuculuktan kendini sıyırmasını ilmi ve ilmi araştırmaların ışığında çalışmalarını yönlendirmesi gerektiğini; orman kurmayı hakımızı ve hakı karşımıza alarak değil, yanımıza alarak üretimi sadece devlet imkanlarıyla arttırmak yerini özel sektör veğ halkla beraber arttırmak gerektiğini; orman mülkiyetine bakışımızı sadece ormancılık açısından değil, ülkemizin tarım, turizm ve yerleşme politikalarıyla kombine bir şekilde düşünerek değiştirmesinin mesleğimize yeni ufukları açacağını ve meslektaşlarımıza toplumda saygınlık kazandıracağını" ifade etmekteydiler. (SAĞKAYA, 1986 d)

Sayın SAĞKAYA'nın "SOSYAL ORMANCILIK" ile ilgili olarak özetleyeceğim son yazıları ise "Şili'de Ormancılık Faaliyetleri" adı altında yayınlanan makalesinden. Bu makalelerinde Sayın SAĞKAYA "Şili'deki ormancılık faaliyetlerine değiniyor, Türkiye'nin ağaçlandırma çalışmalarını hızlandırıp daha yaygınlaştırması için özel sektör ağaçlandırmalarına geçilmesinin uygun olacağını ve özel sektör ağaçlandırmalarına teşvik için vergi indirimi, direk para yardımı ve bunun gibi tedbirlerin alınması gerektiğini" belirtmekteydiler. (SAĞKAYA, 1986 e)

"SOSYAL ORMANCILIK" kavramının daha sonra Sayın Mesut KAMİLOĞLU tarafından işlendiği gürülyor (KAMİLOĞLU, 1987) Sayın KAMİLOĞLU "Dünya Ormancılığındaki yeni değişiklere değinerek; ormancılıkta kesip satmak değil çokyünlü, sosyal ormancılık devrinin açıldığı; FAO'nun bu konularda çalışmalar yaptığını ormanların korunması ve geliştirilmesinde ve halkın katılımının büyük önem taşıdığı ifadesiyle birlikte ormancılar ve halk arasında iki yönlü işbirliğinin tesis edilmesinin önemine işaret ettiğini; yine FAO'nun ormanların öneminin kırsal kesimindeki halka anlatılması, bu konuda bazı teşviklerin yapılması, ormancılık ve ziraat çalışmalarının müşterek yürütülebilmesi için projelerin vücuda getirilmesi, eğitim prgramlarında sosyal ilimlere ağırlık verilmesi, halkla sosyal ilişkiler ve işbirliği konularında yeni adımlar atılması, Agroforestry çalışmalarının yoğunlaştırılması gibi çalışma alanlarına büyük önem verdiğini; bir çok ülkenin özellikle Japonya'dan bahsederek bu uygulamalara yer verdiğini; dünyada değişen ormancılık politikasına ayak uydurabilmek için ilk iş olarak ülkemiz ormancılık politikasının geliştirilmesi gerektiğini ve vakit geçirmeden bu uygulamalara ülkemizdede başlanılmasının büyük yararları olacağını" ifade etmekteydiler. (KAMİLOĞLU, 1987)

Sayın Aziz BOZATLI'nın irdelemeleriyle "SOSYAL ORMANCILIK" dayimi daha da şekillendirildi ve yeni bir terim daha ortaya atılarak "SOSYAL ORMANCILIK" terimi "KARMA ORMANCILIK" terimi ile eşanlamlı kılındı. Sayın BOZATLI'nın "KARMA ORMANCILIK" ifadesini kullanarak ve sosyal ormancılık olarak niteledikleri uygulamaları da yer vererek hazırladıkları makalelerinde "Yanlış arazi kullanımı nedeniyle yeterli bitkisel ve hayvansal üretimi sağlayamadığımızı belirterek, ülkemizdeki bitkisel, hayvansal besin maddeleri ve yapacak - yakacak odun üretimini arttırmak, diğer yandan yanlış arazi kullanımı ve arazi degredasyonunu önlemek için Türk ormancılık politikasında bazı yeni yaklaşımlar zaruretini işaret ediyor; ağaçlandırma yapılacak 11.3 milyon ha. bozuk vasıflı orman alanının 7 milyon ha.'ında sosyal baskı olduğunu, orman açmacılığının devam ettiğini, orman yetiştirme faaliyetlerine orman köylüsünün tasvip etmediği, aslında orman toprağı olan ve açmacılıkla orman köylüsünün mülkiyetine konu olabilmiş ve tarımsal üretim için kullanılan arazilerde verimin düşük olduğunu; ormanlarımızın % 75'nin hayvancılık sektörünün tasalluatı altında olduğunu, orman kanunu ile ormanların korunmasının mümkün olmadığını ifade ediyorlar; Türk ormancısının tüm bu durumları ortadan kaldıracak ülkenin sosyo-ekonomik gerçeklerine uygun ormancılık politikaları uygulamasının gerçekçi olacağını, FAO'nun sosyal ormancılık projeleri adı altında bu tip uygulamaların finansmanını sağladığını vurgulayarak, Konya'daki sosyal ormancılık faaliyetlerini örnek gösteriyorlar; bu yörede ağaçlandırmalara tepki gösteren hayavancılıkla uğraşan kişilerin tepkilerini bu uygulamalarla sakinleştirildiğini; tarım, hayvancılık ve ormancılık sektörleri arasındaki sürtüşmenin bu gün ülkemiz topraklarının potansiyelinin iyi kullanılmaması sonucunu doğurduğu; ülkemizde tarım ve hayvancılığın özel kesim tarafından ormancılığın ise devlet sektörünce yürütüldüğünü, yıllarca katı devletçilik zihniyetiyle sosyal yaklaşımdan yoksun ormancılık sektörünün tarım ve hayvancılık sektörü karşısında zorlandığını, gerilediğini ve orman sahalarının daraldığını; artan nü-

fusun ihtiyaçlarını karşılamak için sosyal ormancılık (karma ormancılık) çalışmalarına yer verilmesi, ayrıca tarım ve hayvancılık sektörlerini destekleyici ormancılık politikalarının uygulanması gerektiğini, sosyal ormancılık projelerinin giderek özel ormanlar ve köy koruluklarının kurutulmasına öncülük edeceğini;" belirtmekteydiler. (BOZAIII, 1987)

"SOSYAL ORMANCILIK" üzerine özetleyeceğim son makâle Sayın Ahmet VARIŞLİGİL'in makâleleri. Sayın VARIŞLIGİL bu başlık altında kaleme aldıkları makalelerin de "Son yıllarda ormancılık örgütünün çeşitli çalışmalara değer varmeye başladığını ifade ederek, sosyal ormancılığa ilkdefa 1960 yıllarında değinildiğini, yine 1960 yıllarında ORKÖY ile orman köylüsüne yardım eli uzatılmaya başlandığını fakat bu örgütün lağvedilerek OGM dışında başka bir kuruluşa verildiğin; tüm bu olumsuzluklara rağmen 1987 yılında İzmir Orman Bölge Müdürlüğü'nün ağaçlandırma yapılan alanlarının bir kısmını yem kültürüne ayırarak orman köylüsü lehine çalışmalar yaptığını, bunun sevindirici bir görüntü olduğu ifade ediyorlar; özellikle havza boyutunda yapılacak çalışmalarla yem kültürüne önem verilmesi gerektiğini, bunun yanında süt, bal ve martar üretimlerininde itibar edilmesinin yararlı olacağını bunlarada kalmayıp orman köyü insanlarına ürünlerinin muhafaza ve pazarlama imkanlarının sağlanmasının büyük önem taşıdığı" değiniyordu. (VARIŞGİL - 1987)

"SOSYAL ORMANCILIK" konusu ile ilgili inceleme ve çalışmaların sadece yukarıda özetlenen yazılarla kalmadığını hemen belirtelim. Zira "SOSYAL ORMANCILIK" konusu ormancılık mesleği yayın organlarında özellikle "ORMAN MÜHENDİSLİĞİ" ve "TARIM- ORMAN ve KÖYİŞLERİ KANLIĞI" dergilerinde geniş yer etti ve yer aldı. Özetlenen yazılar çoğunlukla "SOSYAL ORMANCILIK" adı altında yayınlanan makâlelerin özetidir.

Yukarıda alıntılarla yapılan özetleme, ormanclık komuoyunda önemli bir yer eden "SOSYAL ORMANCILIK" kavramının ortaya çıkışını, gelişimini ve bu konudaki değerli fikir ve düşünceleri perspektif bir görüntüye sokmak için yapılmıştır.

Özetlenen makâlelerin genel bir ortak özelliği vardır. Bu özellik ise çeşitli ülkelerin ormancılık uygulamalarına değinilmesi ve Türkiye Ormancılık uygulamalarındada yer verilmesi temenisiyle şekillenen düşünce ve dileklerdir. Tabi bu uygulamalar çoğunlukla "SOSYAL ORMANCILIK" olarak nitelendirilen uygulamalar olarak karşımıza çıkıyor.

Makalelerin diğer bir ortak özelliği kaynak olarak Uluslararası Ormancılık Literatürüne dayanması ve terçüme ile konunun şekilendirilmesidir.

Yukarıdaki makâlelerin büyük bir özenle kaleme olan kişilerin yenilikçi gayretleri taktirle karşılanmalıdır. Çünkü bir mesleğin ve mesleki düşüncenin yenilmesi bu tür çabalarla olabiliyor.

Fakat makalelerin souç kısmında ülkemiz ormancılığına gelindiğinde bir kavram karışıklığı görülmektedir. Bununda temel nedenini ormancılık havramlarında ve ormanclık terminolojisinde yer alan bazı kavram ve terimierin farkli olarak algılanması kavranması ve tanımlanmasıdır.

Özellikle bu algılama ve tanım kargaşalğı olan terim ve kavramları "SOSYAL ORMANCILIK- ÖZEL ORMANCILIK- AĞROFORESTRY- ÇOK YÖNLÜ YARARLANMA (MULTİPLE-USE)" olmaktadır. Bu nedenle bu terım ve kavramların anlamları ve tanımları ile birlikte mahiyetlerinin ayrı ayrı ortaya konulmasında büyük bir fayda mülâhaza edilmelidir. Böylece konuların ana hatları ortaya çıkacak, terim ve kavramların net bir şekilde algılanması sağlanabilecektir. Hemen şurası da ifade edilmeli ki belirtilen bu dört terimin ilişki düzeyleride birbirine çok yakındır. Bu yakınlığın derecesi de yine terminolejik analiz ve konu ayrımı ile ortaya konulması gerektiği düşünlmelidir.

Bu irdelemelerin ışığında birbirine girmiş gibi görünen bu dört kavramı kısaca açıklamada yarar görülmektedir.

ÖZEL ORMAN İŞLETMECİLİĞİ VEYA ÖZEL ORMANCILIK

Bu kavram sosyal ormancılık kavramından ayrı olduğu gibi ağraforestry, çok yönlü yararlanma kavramlarından çok ayrı bir kavramdır. Bu nedenledir ki, bu kavramın özellik ve niteliklerinin spesifik olarak saptanması gerekmektedir.

Karma ekonomiler ve bihassa üretim hayatında özel girişime yer veren ve destekleyen ekonomilerde temelde iki türlü girişim şekli görülür. Bunlar bizzat devletin kendisinin yaptığı girişimler ile özel ve tüzel kişilerin yaptıkları girişimler olarak belirtilebilir.

Anılan ekonomilerde, devletin üretim hayatına atılması gereken alanlar bizzat devletin görev ve sorumlulugu içinde yer alan alanlar ile genel toplum menfaati ve çıkarının sağlanmasının büyük önem taşıdığı alanlardır. Başkaca devlet, bu tür ekonomilerde özel ve tüzel girişimcilere örnek olmak ve onları geliştirmek, bunun yanında özel ve tüzel girişimcilerin gerçekleştiremeyeceği üretimleri veya büyük çapta finansman isteyen teknolojileri ülkeye getirmek amacıyla üre-

tim hayatına atılır. Bunun dışında yer alan üretim alanları özel ve tüzel kişilere açıktır.

Yukarıdaki açıklamalar ülkemiz içinde geçerlidir. Bugün sektör bazında birçok üretim dallarında (Ulaştırma, imalat, Sanayii, Madencilik vs.) özel ve tüzel girişimcilerin rol aldığını görmekteyiz.

Ormancılık sektörü açısından bir durum değerlendirmesi yapacak olursak: "Uygulanan ve kabul edilen ormancılık politikalarına göre Türkiye Cumhuriyeti ormanlarının gözetim, denetim ve işletme görevi Orman Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Genel üretim hayatında OGM ormancılık üretimini yapmak, toplumun mal ve hizmet şekilnde gereksinimi olarak beliren orman ürünleri üretmek sorumluluğunu üstelenmiştir. Orman Genel Müdürlüğü üretim ve işletmecilik açısından ülke genel politikaları ile bağlantılı olarak vücuda getirilmiş olan, ormancılık politikaları ile oluşturulmuş bir devlet girişimcilik örneğidir. Yani devlet ormancılık üretimini yapması için OGM'nin girişimcilik görevi vermiştir.

Devlet girişimcisi olan OGM yanında özel ve tüzel kişilerde girişimci olarak ormancılık üretimi hayatına atılamazlar mı? Atılabilirler-ki atılmaktadırlar-bu ormancılık politikası açısından imkan dahilindedir. Ormancılık politikası araçları içerisine bu konu dahil edilmiş olup, Türikye Cumhuriyeti Ormancılık Politikası araçlarında:

– Kamu orman mülkiyeti ve işletmeciligi,

– Özel ormanlarda kamu denetimi,

– Özel ormanlarda kamu teşviki, klavuzluğu ve yardımı,

– Özel orman mülkiyeti ve işletmeciligi, şeklinde belirtilmektedir. (ÖZDENMEZ ve İSTANMBULLU, 1981)

Görüldüğu gibi özel ormancılık ve özel orman işletmeciligi konusunda kullanılabilecek araçlar, ormancılık politikası içerisinde geniş bir şekilde yer almaktadır. Keza OGM tarafından son yıllarda yaygınlaştırma çalışmaları yapılan özel ormancılık konusunun, yukarıda belirtilen ormancılık politikası araçlarının kullanılma neticesinde, amaç olarak özel ve tüzel girişimcilerin ormancılık üretimine katılması yönünde yapılan çabalar olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Örnekleri ile Türkiye genelinde yayılma gösteren tüm bu gayretler ve çabalar kavram ve terim olarak "Özel Ormancılık ve Özel Orman İşletmeciliği"dir. Özel orman kurmak isteyen OGM dışındaki özel ve tüzel kişiler diğer sektör ve üretim dallarında olduğu gibi birer girişimcidir. Ormancılık üretimini yapmak, ormanın mal ve hizmetlerini üretmek, bunu gerektiğinde kendi ihtiyacı için kullanmak veya gerektiğinde gereksinim duyan kişilere sunmak, üretim sonuçlarını üzerlerine almak şeklinde bir görevi üstlenmiştir.

"Özel Ormancılık ve Özel Orman İşletmeciliği" konusunun bu şekilde algılanıp kavranılması ormancılık uygulamalarının verimliliğini ve ormancılık politikalarının devamlılığını sağlayacaktır.

ÇOK YÖNLÜ YARARLANMA (Multiple - Use)

Orman asli olarak biyolojik üretim yapar. Bu biyololjik üretimin görüntüsü çoğunlukla odun ve odun artımı olarak belirginleşmektedir. Çok yönlü yararlanma kavramı ormanı sadece odun üreten kavram olarak görmemek anlamındadır.

Bu düşünceye göre, ormanın estetik ve koruyucu değerini sadece dile getirmekle yetinmeyip aksine, orman arazisini ve ormanların yer aldığı havzaların birbirinden önemli çeşitli ürünleri, toplumsal ve ekonomik yararları olan bir kaynak olarak kabul etmektir.

Bu düşüşncelerden hareketle ABD'nin Saatle kentinde yapılan V. Dünya Ormancılık Kongresinde orman arazisinin çok yönlü kullanılması ilkesi üzerinde durularak, ormanlar ve orman arazisinin aşağıdaki beş önemli kullanım değerine sahip olduğu kabul edilmiştir. Bunlar:

– Odun ürünü
– Su ürünü
– Yem ürünü
– Rekreasyon değeri
– Yaban hayvanları ürünü

Bunlara odun ürünleri dışında diğer yan ürünleride eklemek mümkündür. Ki, bunlar reçine fıstık vs. şeklinde olabilir.

Yine aynı kongrede, bir arazi kullanma planındaki amaçların, suyun korunması ve kontrolünü sağlayacak şekilde olması ve bir yağış havzasının su amenajmanı ve erozyon kontrolü bakımından en iyi bir planlama ünitesi olarak kabul edilmesi tavsiye edilmiştir (ÖZYUVACI, 1984).

Çok yönlü yararlanma, ormanların potansiyel yararlarının her birinden maksimum verimin sağlanması anlamında olmayıp, ormanların farklı potansiyel yararlarının birbirinden belli miktarda üretilmesi anlamındadır (ÖZDÖNMEZ ve İSTANBULLU, 1981).

Çok yönlü yararlanma kavramı, ormancılığın ilkeleri sayılan devamlılık, iktisadilik, verimlilik kavramlarıyla aynı kefededir. Nitekim çok yönlü yararlanma kavramı bu kavramlarla birlikte, sadece Türkiye ormancılığına özgü olmayıp uluslararası ormancılık alanındada kabul görmüş ve ötedenberi üzerinde anlaşmaya varılmış ilkeler olarak belirtilmektedir (GÜLEN ve ÖZDÖNMEZ, 1980).

Uygulamada bu kavram değerlendirecek olursak, ormanın sağladığı bu başlıca beş ürünün, toplumun tercih ve gereksinmelerine göre değerlendirilip, öncelikler yapılarak işletme ve idare planlarında yer verilmek suretiyle, pratiğe aktarılması şeklinde olmaktadır. Bu kavramın bu şekilde değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

AGROFORESTRY

Daha önceki açaklamalarımızda "Özel Orman İşletmeciliği" kavramının bir ormancılık politikası aracı olduğunu, "Çok Yönlü Yararlanma (Multiple-Use)" kavramının ise ormancılıkta bir ilke olarak kabul gördüğünü belirtmiştik. Agroforestry kavramı ise teknik bir terim ve deyimdir. Bu kavramı bir üretim tekniği olarak da düşünmek mümkündür. Daha açık bir deyimle tarım ve ormancılık üretiminin ve bu üretimlerin sağladığı ürünlerin, birim üretim alanında aynı anda üretilmesini sağlayan bileşik bir üretim tekniğidir. Bu iki üretim sektörü her üretim sektörü gibi temel girdiler olan üretim faktörlerini (Toprak, İşgücü, Kapital, Girişim) kulanacaktır. Üretim birimi ise aynıdır, yanı tek bir üretim biriminde hem ormancılık hemde tarımsal üretim yapılacaktır. Üretim sonucunda ise farklı ürünler, diğer bir deyimle orman üretimiyle orman ürünü, tarımsal üretimle tarım ürünleri elde edilecektir. Fakat her iki sektörde üretime giren üretim faktörleri nitelik, nicelik ve miktar açısından farklı farklıdır. Ayrıca üretim süreci ve süreside farklıdır. İşte aynı üretim biriminde (örneğin bir fabrika veya arazide) farklı nitelik ve niceliklerde ürünler elde etmek istenirse, ürün kombinasyonları yapmak ve bileşik üretim teknikleri kullanmak gereklidir. Planlama teknikleriyle (Doğrusal Proğramlama, Simplex, Delphi vs.) bu işlemi gerçekleştirmek mümkündür.

Açıklandığı gibi tarımsal ve ormancılık üretimini aynı üretim biriminde, kombine üretim şekilinde gerçekleştirmeye çalışmak "AGROFORESTRY" dir, ve bu terim bir üretim tekniğinin adıdır. Bu ikili üretime hayvancılık üretimini de ekleyerek üçlü üretim kombinasyonlarınıda kurmak mümkündür.

SOSYAL ORMANCILIK (Social Forestry)

Eğer herhangi bir ormancılık faaliyeti yapacaksanız (Üretim, ağaçlandırma vs.) ve bu faaliyet esnasında bazı kişileri sosyal açıdan etkiliyorsanız, bu etkinin nedenini, ne yönde etkileme yaptığınızı, nasıl ve ne şekilde etkilediğinizi araştırmak, öğrenmek, bilmek ve bu yönde ormancılık faaliyetlerini düzenlemek ve ayrıca sosyal açıdan etkilediğiniz kişilere ekonomik bir kayıp (Örneğin ağaçlandırma ile bir köyün otlatma sahasının daraltılması) verdiriyorsanız bunu telafi etmek zorundasınız. Aksi takdirde hiç bir ormancılık faaliyeti yapamazsınız. Ormancılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü orman alanlarında ormancılık faaliyetlerini sürdüren kişi veya kurumların dışında, ormanla ilişki içinde olan kişiler varsa, işte burada ormancılık çalışmaları sosyal niteliklidir. Bu bazan bir orman parçasının içindeki mahalle, köy, kasaba gibi yerleşim birimlerinde yaşayan insanlar olabileceği gibi, bazan bir ülke genelindeki insanlarda olabilir. İşte ormancılık faaliyetlerini yürütürken, sosyal açıdan etkilediğiniz insanları dikkate alıyor ve ormancılık çalışmalarında insanı bir varlık olarak yer veriyor, insan unsurunuda dikkate alarak ormancılık çalışmalarını yürütüyorsanız, "sosyal nitelikli ormancılık" yapıyorsunu demektir. Sosyal ormancılık temeli budur ve bu olmalıdır.

Türkiye gibi gelişme süreci içerisinde bulunan ülkelerin ormancılık faaliyetlerinde sosyal unsur daima vardır. Zira ülkemizin sahip olduğu nüfusunun büyük bir kısmı, hayatını orman içinde veya kenarında sürdürmekte ve sürdürme çabası içerisinde bulunmaktadır. Orman içerisinde veya kenarında yaşayan insanlarımız yürütülen ormancılık çalışmalarından anında etkilenmektedir. Acaba bu etkileme ne yönde olmaktadır? Bu sorunun cevabı uygulanan herhangi bir proje veya uygulanan herhangi bir ormancılık çalışması üzerine, bir proje değerlendirme tekniği olan "FAYDA / MASRAF ANALİZİ" tekniğinin uygulanmasıyla bulunabilir. Örneğin bir yol projesi herhangi bir yerleşim birimindeki insanlara yarar sağlayabilir.

Fakat bir ağaçlandırma projesi aynı insanlara otlatma alanının daralması nedeniyle zararda getirebilir. Tabi bu zarar sadece o yöredeki insanlar için geçerlidir. Ağaçlandırmaların ülke genel ekonomisine ve dolayısıyla ülke bazındaki insanlara getirdiği faydalar burada hatırlanmalıdır. Bu ve bunun gibi sorunlar Türkiye ormanları üzerinde var olan yoğun nüfus baskıları nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Avrupa ülkelerinden örnek vermek gerekirse, bu ülkelerde özel olarak ortaya çıkmış orman ve kırsal insan sorunu yoktur. Ormanlar üzerinde bir nüfus baskısı bulunmamaktadır. Bu ölçütlerin yanında Asya ülkelirinin ormancılık faaliyetleri bilhassa kırsal orman kesiminde yaşayan insanların sorunları benzer nitelikler taşımaktadır.

Yukarıda ormancılık çalışmaları sırasında etkilenen insanları dikkate alarak yapılan çalışmalar, sosyal nitelikli ormancılık çalışmaları olarak be-

lirtilmişti. Peki sosyal açıdan etkilenen kişilerin kayıpları nasıl telafi edilecek veya bu kişilere sosyal faydalar nasıl getirilecek? Bu soru, hem sosyal ormancılık nedir sorusunu, hemde sosyal ormancılık nasıl uygulanacak sorunlarını bünyesinde taşıyor. Sosyal ormancılığın uygulama şekli, herhangi bir ormancılık faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında fayda ve refah kaybına uğrayan kişileren, bu fayda ve refah kayıplarının geri verilmesi şeklinde belirginleşmektedir. Örneğin bozuk ve verimsiz bir arazi bir ağaçlandırma projesi ile ormancılık üretimine sokulacak. Ağaçlandırma çalışması genel ülke refahı için fayda getirmektedir. Fakat ağaçlandırma yapılan arazinin yakınında bulunan yerleşim birimi insanları, bu araziden çeşitli ekonomik gayeler nedeniyle yararlanıyorlar. Ağaçlandırma faaliyeti ile bu kişilerin, o araziden faydalanma gayeleri ortadan kalkacaktır. Her etki bir tepkiyi oluşturacağı için bu kişilerde kendilerine ekonomik kısıtlar getiren ağaçlandırma çalışmasını istemeyecektir. **İşte bu noktada ormancılık faaliyetleri içerisine sosyal bir varlık olarak insan girmiştir.** Buradaki sosyal sorun ancak ve ancak sosyal refah kaybının telafi edilmesi yani ekonomik refah kaybının yerine ikame edilmesiyle çözülebilir. Bunun için bu yöreye ağaçlandırma uygulamaları ile birlikte refah kaybını gidere ek ekonomik yarar ve gelişme çalışmalarında götürülmelidir. Eğer ağaçlandırma çalışmaları, o kişilerin otlatma ve hayvancılık uğraşlarını, dolasıyla bu alandan elde ettikleri gelirleri kısıtlıyorsa, aynı üretim yani hayvancılık üretimi daha başka üretim tekniginin kullanılmasıyla, yine yapılabilir. Üretim yine hayvancılık üretimidir, fakat kullanılan üretim tekniği ise mera hayvancılığından, ahır hayvancılığı üretimine dönüştürülmüş bir hayvancılık üretim tekniği olabilir. Sonuçta bu örnek için denilebilir ki, bir ağaçlandırma projesi ile herhangibir yörenin hayvancılık üretimine kısıtlar getiriliyorsa, ağaçlandırma projesinin uygulanmasıyla birlikte, bu projenin getirdiği kısıtları ortadan kaldıracak, sosyal nitelikli başka bir proje ele alınmalı ve her iki proje birlikte uygulanmalıdır. İşte bu sosyal ormancılıktır. Bu ve bunun gibi örnekler ve daha birçok ormancılık çalışmaları, bu açıdan ele alınıp değerlendirilebilir.

"Sosyal ormancılık nedir?" sorusu yukarıdaki örneklerle bir ölçüde açıklanmış oldu. "Ne değildir?" sorusuna gelince: Temel ormancılık uğraşları ile (ağaçlandırma, üretim, yol inşaatı vs.) birlikte yapılmayan çalışmalar sosyal ormancılık değildir. Örneğin orman köylerine götürülmekte olan veya götürülecek temal kalkınma uğraşları (Yol, elektrik, su, okul vs.) sosyal ormancılık değildir. Çünkü bunlar devletin kalkınmaya yönelik temel görevleridir. Ve devlet bu uğraşlar için çeşitli hizmet birimleri (TEK, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü vs.) oluşturmuştur. Ayrıca devlet başka kurumları ile de, eğitim, kültür ve sosyal refah konularında (PTT, Sağlık Ocağı vs.) orman köylerine, imkanlar dahilinde girmek zorundadır. Eğer herhangi bir ormancılık birimi bu alanlarda bir çalışma yaparsa (-ki yapmaktadır, yapmasıda çok yerindedir-), yaptığı bu çalışma sosyal ormancılık değil, ormancılık örgütü ile halk arasındaki ilişkileri düzenleme yolunda yaptığı bir çalışma olacaktır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu yazıda son yallarda üzerinde çok konuşulan ve ayrıca üzerinde çok yazı yazılan "Sosyal Ormancılık" kavramı irdelenmeye çalışılmıştır. Bu yazı ile Sosyal Ormancılık üzerinde belirgin bir sonuca ulaşıldığı söylenemez. Bu makale şu amaçlar için kaleme alınmıştır:

1- Sosyal Ormancılık kavramının ortaya çıkışını, ilke gelişim merhalelerini tarihsel açıdan belirlemek,

2- Sosyal Ormancılıkla ilgili veya ilişkili kavramları ortaya koymak, bu kavramların Sosyal Ormancılıkla ilişki zincirini açıklamak,

3- Sosyal Ormancılıkla kavramsal anlamını belirginleştirerek, bu kavram üzerindeki tartışmaları belirli bir noktada toplamak,

4- Sosyal Ormancılığı sadece yayınlarda tartışılan bir kavram olmaktan çıkarıp ormancılık çalışmaları içerisine girebilmesi için belirlenmesi gereken uygulama ilkelerine ortaya atılmasını başlatmak,

"Sosyal Ormancılık Nedir?" sorusunu kaleme alınan bu yazı ve literatüre atıf yapılan yazılar bir ölçüde cevap verebilmektedir. Makelemizi hem bir soru, hem de bir öneri niteliği taşıyan, ayrıca "Uygulanan Alanında Sosyal Ormancılık" konusunda gündeme getiren ve bu kavram üzerindeki gelişmeleri bu yöne çekecek bir parağrafla bitirelim: Sosyal Ormancılık nasıl nerede ve ne şekilde uygulanacak? Sosyal Ormancılık projelerinde hangi planlama usulu ve hangi proje teknikleri kullanılacak? Sosyal Ormancılık projelerinin finansman kaynağı nereden sağlanacak? Sosyal Ormancılık projelerini kim yani hangi kuruluş uygulayacak? Bu soruların cevaplarını bulduğumuz an Türkiye Ormancılığının kanayan birçok yarasını kökünden iyileştirecek bir ilacı bulmuş olacağız...